

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

BUGU
Journal of Language and Education

2/1, 36-43

Makale Geliş Tarihi: 18.01.2021

TÜRKİYE

Makale Kabul Tarihi: 12.03.2021

Rahimi, F. (2021). Kitab-ı Türkî (Ferheng-i Nasîrî) sözlüğündeki yanlışlar üzerine. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 2(1), 36-43. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.41>

KİTAB-I TÜRKÎ (FERHENG-İ NASİRÎ) SÖZLÜĞÜNDEKİ YANLIŞLAR ÜZERİNE

Dr. Farhad RAHİMÎ

Tebriz Üniversitesi farhad_rahimi2007@yahoo.com ORCID

Öz

Çağatay Türkçesi, 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar kullanılan bir yazı dilidir. Nevayî'nin ölümünden sonra, onun eserlerinin kolayca okunması için, İslam dünyasının her bir köşesinde çeşitli sözlükler yazılmaya başlandı. Genellikle Osmanlı İmparatorluğu, İran, Azerbaycan, Hindistan ve Türkistan'da yazılan ve Türk dilinin tarihî gelişimi için çok büyük bir değere sahip olan bu sözlükler bir sözlükçülük ekolü oluşturmuştur. İran sahasında da Ali Şir Nevayî'nin eserlerini anlamak üzere birçok Çağatay Türkçesi sözlüğü düzenlenmiştir. Bunlardan bir tanesi 17. yüzyılın ikinci yarısında, Safevi Dönemi'nde II. Şah Safî yani Şah Süleyman'ın (hük. 1666-1694) münşisi olan Muhammed Rıza Nasîrî Tusî'nin oğlu Abdul-Cemil bin Muhammed Rıza Nasîrî Tusî tarafından Farsça olarak yazılan *Kitab-ı Türkî (Ferheng-i Nasîrî)* sözlüğüdür. Bu çalışmada önce eser üzerinde yapılan çalışmalar ve el yazması nüshaları hakkında bilgi verilmiş daha sonra sözlükte bulunan yanlışlar üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çağatay Türkçesi, Çağatay Türkçesi sözlükleri, Nevayî, sözlük bilimi, *Kitab-ı Türkî (Ferheng-i Nasîrî)*, Abdul-Cemil bin Muhammed Rıza Nasîrî Tusî, İran, 17. yüzyıl.

ON THE WRONGS OF KİTAB-I TÜRKÎ (FERHENG-İ NASİRÎ) DICTIONARY

Abstract

Chagatai Turkish, is a writing language that the Turks continue to use from the beginning of the 15th century until the beginning of the 20th century. After Nevayî's death, various dictionaries began to be written on every corner of the world of Islam, so that his works could easily be read. These dictionaries, written mostly in the Ottoman Empire, Iran, Azerbaijan, India or Turkestan and having a great value for the historical development of the Turkish language have created a lexicographical schools. Also in the Iran field many Chagatai Turkish dictionaries were arranged to understand the works of Ali Shir Nevayî. One of them is *Kitab-ı Türkî (Ferheng-i Nasîrî)* Chagatai Turkish-Persian dictionary was written in the second half of the 17th century, during the Safavid period by Muhammed Rıza Nasîrî Tusî's son Abdul-Cemil bin Muhammed Rıza Nasîrî Tusî the secretary of II. Shah Safî or Shah Suleiman (government 1666-1694). In this study, after was given the information about the work, the works done on it and its manuscript copies, was emphasized the mistakes in dictionary.

Keywords: Chagatai Turkish, Chagatai Turkish dictionaries, Nevayî, lexicography, *Kitab-ı Türkî (Ferheng-i Nasîrî)*, Abdul-Cemil bin Muhammed Rıza Nasîrî Tusî, Iran, 17th century.

BUGU Dil ve Eğitim Dergisi, 2(1), 2021, 36-43, TÜRKİYE

1. Giriş

Çağatay Türkçesi, 15. yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar kullanılan bir yazı dilidir. Başka coğrafyalarda olduğu gibi İran sahasında da Nevayî'nin eserlerini anlamak üzere birçok Çağatay Türkçesi sözlüğü düzenlenmiştir. Bunlardan birisi de *Kitab-ı Türki*'dir (*Ferheng-i Nasîrî*). Bu çalışmada önce eser üzerinde yapılan çalışmalar ve eserin el yazması nüshaları hakkında bilgi verilmiş daha sonra *Ferheng-i Nasîrî*'de bulunan yanlışlar üzerinde durulmuştur. Bu yanlışlar, “yanlış maddeler veya anlamlandırmalar” ve “yanlış olma ihtimali bulunan maddeler veya anlamlandırmalar” başlıkları altında ele alınmaya çalışılmıştır. Başvurulan eserlerin sayfa numarası genellikle yay ayrıç içinde bulunan ilk sayıyla, yayınlarda verilen beyit veya bölüm numarası ise ikinci sayıyla belirtilmiştir.

2. *Kitab-ı Türki (Ferheng-i Nasîrî)*

17. yüzyılın ikinci yarısında, Safevi Dönemi'nde II. Şah Safi yani Şah Süleyman'ın (hük. 1666-1694) münşisi olan Muhammed Rıza Nasîrî Tûsî'nin oğlu Abdul-Cemil bin Muhammed Rıza Nasîrî Tûsî tarafından Farsça olarak yazılan bu eser, girişinde Doğu ve Batı Türkçelerinin karşılaştırmalı kısa dil bilgisini veren, dört Türk lehçesinin (Çağatayî, Rumî, Kızılbaşî, Rusî=İdil-Ural Türkçesi) ve Moğolcanın (Kalmakî) söz varlığını içeren bir sözlüktür. *Abuşka* sözlüğü ve Nur Muhammed Bêg Kacar Nevayî Han'ın *Nisab*'ından yararlanılarak yazılan bu eser, 18. yüzyılda yazılan *Senglah* ve 19. yüzyılda yazılan *Lügat-ı Etrakiyye* sözlüğüne kaynaklık etmiştir. Yazmanın giriş kısmında verilen bilgiye göre eserin yazılma sebebi yazarın babasının yarım kalmış sözlüğünü bitirmektir. *Senglah* nüshalarında kaydı geçen sözlük yazarı Mirza Abdul-Celil Nasîrî ile bu eserin yazarı Mirza Abdul-Cemil Nasîrî aynı olmalıdır. Nitekim *Senglah*'ta Nasîrî'den alınan örnekler ve eleştirilen hususlar bu eserle örtüşmektedir. Örneğin *Senglah* yazarı tör maddesinde Nasîrî'nin töri sözcüğünde iyelik ekini fark etmeyerek onu asıl sözcükten sandığını kaydetmiştir. Gerçekten de bu eserde töri maddesine “karşı, yukarı” anlamı verilmiştir. Abdul-Celil adının Abdul-Cemil biçiminde yazılması veya bunun tersi çok olası görünen bir yazım yanlışlığıdır (Khaze Shahgoli, 2010, s. 4, 11, 13).

SG yazarı birçok yerde Nasîrî'nin AŞ ve BL'den yararlandığını zikretmiştir: SG yazarı, aşarğa maddesinde BL yazarının bu söze “aşarğa” anlamı verdiğini, Nasîrî'nin de ona uyarak yanlış yaptığını söyleyerek bu sözcüğe “akmağa” anlamını vermiştir (151). Ayrıca BL yazarı, SG yazarının da söylediği gibi (140), emir biçimi olan aşkıl'ı eylem tabanı sanarak aşkılmak “baştan savılmak” mastarını ortaya çıkarmış (13b), Nasîrî de ona uyarak aynı yanlış yapmıştır (37a). SG yazarı, alağmak maddesinde AŞ yazarının bu söze “yağmalamak, altüst etmek” anlamı verdiğini, Nasîrî'nin de ona uyarak yanlış yaptığını söyleyerek bu sözcüğe “öfkelenmek” anlamını vermiştir (161).

2.1. Eserin Nüshaları

Bu eserin biricik nüshası İran'da bulunmaktadır:

Tahran Üniversitesi-Merkez Ktp.: nr. 8336, 195 yaprak, istinsahı: H 11. yüzyıl (Danişpejuh, 1362, s. 111-113).

2.2. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Bu eser üzerinde 2010'da Ankara Üniversitesinde yüksek lisans tezi yapılmıştır ve hâlen de doktora tezi olarak aynı kişi tarafından çalışılmaktadır:

• Khaze Shahgoli, N. (2010). ‘*Abdu’l-Cemîl Bin Muḥammed Rizā e’n-Naṣîrî e’ṭ-Ṭūsî Kitâb-ı Türki (1b-16a ve 167a-173b)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bu eser, 2014’te İran’da yayımlanmıştır:

• Cevadi, H., Floor, W. ve Kaçalın, M. S. (2014). *Ferheng-i Nasîrî: Türki-yi Cağatayî, Rumî, Kızılbaşî, Rusî ve Kalmakî be Farsî: Muhammed Rıza ve Abdul-Cemîl Nasîrî*. Tahran: Kitabhane. Müze ve Merkez-i Esnad-i Meclis-i Şura-yı İslami ve Tebriz: Aydın yay.

3. *Kitab-ı Türki*’nin (*Ferheng-i Nasîrî*) Yanlışları

3.1. Yanlış Maddeler veya Anlamlandırmalar

• NS: Böke (بوکا) “belden yukarı” (56b). Doğru anlamı: “güreşçi, yiğit, böke”. bk. SG (505), YUyg.Tr (50)// DLT: Böke “büyük yılan” (597)// Alt.Tr: Bökö (44)// Krgz.Tr: Bökö (137)// Moğ-Les: Böke/ Böh “güreşçi, pehlivan” (203); Mogay/ Mogoy “yılan” (846). NS’de verilen anlama uygun düşen madde, Bökse (بوکسا) “belden yukarı bölüm; gövdenin aşağı kısmı” olmalıdır. bk. AŞ (68a), SG (505)// DLT: Bökseg “kadının gerdanı; göğsün üst kısmı” (597)// Kzk.Tr: Bökse “uyluk, kalça” (94)// Krgz.Tr: Böksö “dağ eteği; gövdenin aşağı kısmı; tam değil, kenarlara kadar” (137)// Mlk.Tr: Böksüm/ Böksün “gövde” (127)// Moğ-Les: Bögse(n)/ Bögs “arka taraf, geri, kış, kışa yakın kısım, kalça, but, kaba et” (201).

• NS: Tamçı (تامچی) “damlama yeri” (70b). Doğru anlamı: “damla”. bk. AŞ (78a), SG (604), Tatar.Tr (263), Derleme.

• NS: Çöremge (چورمگا) “çekirge” (76a). Doğru biçimi: Çevirtke (چورتکا)// AŞ: Çövürtke/ Çevürtke (112b)// SG: Çëgürtkey/ Çëvürtke (844/851)// DLT: Çekürge (619)// Krgz.Tr: Çegirtke (259)// Özb.Tr: Çigirtkä (110)// YUyg.Tr: Çeketke/ Çiketke (75/78)// Trkm.Tr: Çekirtge (116)// Moğ-Les: Çarçahay/ Çarçāhay/ Çarçaga/ Çarçagay/ Çarça/ Tarça/ Debkerege/ Devhreh “çekirge” (266/380); Çügürgene “bir tür çekirge” (333).

• NS: Hubla/ Husla (خوبلا-خوسلا) “çakmak” (80a). Hubla, AŞ kaynaklı biçim olmalıdır// AŞ: Hubla (خوبلا) “çakmak” (115a). SG yazarı, AŞ ve NS’de bulunan bu maddelerin yanlış olduğunu kaydetmiştir (1084).

• NS: Sêrdi (سیردی) “çaldı, aşırıldı, sıyırdı, kaptı” (84b). Doğru biçimi: Sêrmedi (سیرمادی). AŞ’deki Sêrmedi kipinin olumsuzluk zaman kipi olarak düşünülüp bu biçimde verildiği anlaşılmaktadır. bk. AŞ (128a), SG (969)// Krgz.Tr: Serme- “kapmak maksadıyla eli şiddetle uzatmak” (647).

• NS: Ḳurup (قُرُوب) “temkin [Ar. yerleştirme, kurma]” (94b). Doğru anlamı: “kurmuş, düzenlemiş”. bk. SG (1105).

• NS: Ḳışkar- (قیسکار) “kısaltmak” (96b). Doğru anlamı: “kısalmak”. bk. AŞ (149a), SG (1157), Krgz.Tr (462), Özb.Tr (134), YUyg.Tr (237).

• NS: Küymen (کویمان) “bahane, savsaklama” (107b). Doğru anlamı: “bahane et!, geciktir!, savsakla!”. bk. AŞ (171b), SG (1212)// DLT-Yazma: Küymen-/ Küyfen- (531)// Krgz.Tr: Küymöl- “oyalanmak, duraklamak, gecikmek” (544)// Özb.Tr.İzahlı: Küymän-/ Küymälän- “önemsiz işlerle uğraşmak” (I/403)// Trkm.Tr: Güymen- “oyalanmak” (325).

• NS: Muñgaldı (مُونْكَالْدِي) “eğildi” (110a). AŞ’de madde anlamı olarak verilen buñgaldı (بُونْكَالْدِي) “bunaldı”, bükeldi biçiminde okunup “eğildi” anlamı verilmiş olmalıdır. Doğru anlamı: “bunaldı”// AŞ: Muñgaldı “bunaldı” (176a)// Derleme: Buñgalmak.

3.2. Yanlış Olma İhtimali Bulunan Maddeler veya Anlamlandırmalar

• NS: Tolğadın (طُولْغَادِيْن) “doladın, dolaştırdın, burdun” (91a). Doğru biçimi: Ṭolğadıñğ (طُولْغَادِيْنْكَ).

• NS: Ḳotanap (قوتاناب) “ay ağılı, ayla” (93a). Doğru biçimi: Ḳotan (قوتان)// SG: Ḳotan “koyun ağılı, mandıra; ay ağılı, ayla (1101)// Kzk.Tr: Qotan “hayvan barınağı, ahır” (323)// Mlk.Tr: Kodan/ Kotan “koyun sürüsünü çevreleyen duvar” (267/271)// YUyg.Tr: Ḳotan “ağıl” (245)// Moğ-Les: Hota(n)/ Hot “şehir, köy, kasaba; duvar, çit, çevrili yer; kale, şehir duvarı, hisar, sur” (1500).

• NS: Kuçaşlanğaç (قوجاشلانغاج) “kucaklaşınca” (93b). AŞ kaynaklı biçim olmalıdır// AŞ: Kuçaşlanğaç (قوجاشلانغاج) “kucaklaşmak” (152b)// SG: Ḳucuşmaq/ğ (1103)// DLT: Kuçuş- (745)// Krgz.Tr: Kuçaktaş- (515).

• NS: Karkusu (قار قوسى) “görünür, belirir (مينمايدى)” (94a). Doğru biçimi: Ḳarağusı (قاراغوسى)// Tatar.Tr: Ḳara- “bakmak” (157); Ḳaral- “bakılmak, görülmek; kararmak” (158).

• NS: Yëvütkey (يېيوتكاي) “barındığım yeri değiştireyim” (113a). Doğru biçimi: Yëvütkey (يېيوتكاي)// SG: Yevütmek/ Yëvütkekem (ياووتماک-يېيوتکاماک) “değiştirmek, çevirmek, döndürmek, şaşırtmak, saptırmak” (1341-1342). bk. HM (27, T761a/22: sözni özge sarı yëvütkep)// Moğ-Les: Yegüd- “göçmek, ölmek; uzaklaşmak, gitmek” (687); Yegüdke- “yaşadığı yeri değiştirmek, göçmek; ölmek, yok olmak” (688).

Sonuç

Kitab-ı Türki (Ferheng-i Nasîrî), 17. yüzyılın ikinci yarısında Safevi Dönemi’nde II. Şah Safî yani Şah Süleymân’ın (hük. 1666-1694) münşisi Muhammed Rıza Nasîrî Tûsî’nin oğlu Abdul-Cemîl bin Muhammed Rıza Nasîrî Tûsî tarafından Farsça olarak yazılmıştır. Bu eser, girişinde Doğu ve Batı Türkçelerinin karşılaştırmalı dil bilgisini veren, dört Türk lehçesinin ve Moğolcanın söz varlığını içeren bir sözlüktür. Diğer Çağatay Türkçesi sözlüklerinde olduğu gibi bu sözlükte bazı yanlışlar bulunmaktadır. Bunların bir kısmı yararlanıldığı eserlerde olan ve düzeltilmeden esere alınan hususlar, bir kısmı ise Çağatay Türkçesi metinlerinin yanlış okunuşundan kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada sözlükte yer alan yanlış veya yanlış olma ihtimali bulunan maddeler ve anlamlandırmalar ortaya konulmuş, Türkologları uzun zaman uğraştırıp yanılığa düşüren şüpheli sözcüklerin kaynakları belirtilerek bir çözüm getirilmeye çalışılmıştır. Bunların sayesinde sözlüklere giren birçok yanlışın düzeltilebileceğini düşünmekteyiz.

Kısaltmalar

Alt.Tr	<i>Altayca-Türkçe Sözlük</i>
Ar.	Arapça
AŞ	<i>Niyâzi: Nevâyi'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar</i>
bk.	Bakınız
BL	<i>Bedâ'i' Al-Lugat: Slovar Tâli' İmanî Geratskogo K Soçineniyam Alişera Navoi</i>
Derleme	<i>Derleme Sözlüğü</i>
DLT	<i>Kâşgarlı Mahmud: Divânu Lugâti't-Türk</i>
DLT-Yazma	<i>Kâşgarlı Mahmud. Divanu Lugâti't-Türk</i>
H	Hicri
HM	<i>Ali Şir Nevayî Hamsetü'l-Mütehayyirîn</i>
hük.	Hüküm sürdüğü tarih
Krgz.Tr	<i>Kırgız Sözlüğü</i>
Ktp.	Kütüphanesi
Kzk.Tr	<i>Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü</i>
MLk.Tr	<i>Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü</i>
Moğ-Les	<i>Moğolca-Türkçe Sözlük</i>
nr.	Numara
NS	<i>Kitab-ı Türki</i>
Özb.Tr	<i>Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi Karşılıklar Kılavuzu.</i>
Özb.Tr.İzahlı	<i>Özbek Tilining İzahlı lügati</i>
s.	Sayfa
SG	<i>Senglah</i>
Ş.	Şemsi
Tatar.Tr	<i>Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü</i>
TDK	Türk Dil Kurumu
Trkm.Tr	<i>Türkmence-Türkçe Sözlük</i>
yay.	Yayınları
YUyg.Tr	<i>Yeni Uygur Türkçesi sözlüğü</i>

Kaynaklar

- Abdul-Cemil Nasiri. *Kitab-ı Türki*. Tahran Üniversitesi-Merkez Ktp., nr. 8336 el yazması.
- Abik, A. D. (2006). *Ali Şir Nevayî Hamsetü'l-Mütehayyirîn*. Ankara: Seçkin.
- Borovkov, A. K. (1961). *Bedâ'i' Al-Lugat: Slovar Tâli' İmanî Geratskogo K Soçineniyam Alişera Navoi*. Moskova: Akademiya Nauk SSSR İstitut Narodov Azil.
- Clauson, Sir G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish*. London: Oxford Üniversitesi.

- Danişpejuh, M. T. (1362). *Fihrist-i Nüşaha-yı Hattı-yi Kitabhane-yi Merkezi ve Merkez-i Esnad-ı Danişgah-i Tahran*. C 17, Tahran: Danişgah-i Tahran.
- Doerfer, G. (1963-1975). *Türkische und Mongolische elemente im nuepersischen*. Band I-IV, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud: Dîvânu Lugâti't-Türk*. Ankara: TDK.
- Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Gürsoy, E. ve Duranlı, N. M. (1999). *Altayca-Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.
- Kaçalın, M. (2011). *Niyâzî: Nevâyî'nin sözleri ve Çağatayca tanıklar*. Ankara: TDK.
- Kâşgarlı Mahmud. *Divanu Lugâti't-Türk*. İstanbul-Millet Ktp., nr. 4189 el yazması.
- Koç, K., Bayniyazov, A. ve Başkapan, V. (2003). *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Lessing, F. (2003). *Moğolca-Türkçe sözlük*. C I-II. (çev. Günay Karaağaç). Ankara: TDK.
- Magrufova, Z. M. (1981). *Özbek tilining izahlı lugati*. C I-II, Moskova.
- Mirza Mehdi Han Esterabadi. *Senglah*. İran-Tahran Milli Ktp., nr. F-1141 el yazması.
- Necip, E. N. (2008). *Yeni Uygur Türkçesi sözlüğü*. (çev. İklil Kurban). (2. baskı). Ankara: TDK.
- Öner, M. (2009). *Kazan-Tatar Türkçesi sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Rahimi, F. (2014). Çağatay Türkçesi edebiyatı üzerine bir bibliyografya denemesi. *Turkish Studies*, 9(3), 1157-1218.
- Rahimi, F. (2017). İran kitaplıklarında bulunan Çağatay Türkçesi sözlükleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(4), 2067-2079.
- Rahimi, F. (2018). Çağatay Türkçesi sözlükleri bibliyografyası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(1), 69-104.
- Rahimi, F. (2018). Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğü üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(2), 663-704.
- Rahimi, F. (2018). *Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Rahimi, F. (2018). Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğünün sözcük bilimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 1472-1499.
- Rahimi, F. (2019). Abuşka sözlüğündeki yanlışlar üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1293-1312.
- Rahimi, F. (2019). Fethali Kaçar'ın Çağatay Türkçesi sözlüğünün sözlük bilimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 53-92.
- Rahimi, F. (2020). Bedâyi'u'l-Lügat sözlüğündeki yanlışlar üzerine. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 17(3), 412-426.

- Rahimi, F. (2020). Senglah sözlüğündeki yanlışlar üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 530-552.
- Räsänen, M. (1969). *Versuch eines etymologischen wörterbuchs der Türksprachen*. Helsinki.
- Starostin, S. A., Dybo, A. V. ve Mudrak, O. A. (2003). *An etymological dictionary of Altaic languages*. Leiden/Boston: Brill.
- Tavkul, U. (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi sözlüğü*. Ankara: TDK.
- TDK (1993). *Derleme Sözlüğü*. C I-IX. (2. baskı). Ankara: TDK.
- Tekin, T., Ölmez, M., Ceylan, E., Ölmez, Z. ve Eker, S. (1995). *Türkmence-Türkçe sözlük*. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 18, Ankara.
- Yaman, E. ve Mahmud, N. (1998). *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi karşılıklar kılavuzu*. Ankara: TDK.
- Yudahin, K. (1988). *Kırgız sözlüğü*. (çev. Abdullah Taymas). Ankara: TDK.

Extended Abstract

Chagatai Turkish, is a writing language that the Turks continue to use from the beginning of the 15th century until the beginning of the 20th century. After Nevayi's death, various dictionaries began to be written on every corner of the world of Islam, so that his works could easily be read. These dictionaries, written mostly in the Ottoman Empire, Iran, Azerbaijan, India or Turkestan and having a great value for the history of Turkish language development have created a lexicographical schools. Also in the Iran field many Chagatai Turkish dictionaries were arranged to understand the works of Ali Shir Nevayi. One of them is *Kitab-ı Türkî (Ferheng-i Nasîrî)* Chagatai Turkish-Persian dictionary was written in the second half of the 17th century, during the Safavid period by Muhammed Riza Nasîrî Tusî's son Abdul-Cemil bin Muhammed Riza Nasîrî Tusî the secretary of II. Shah Safî or Shah Suleiman (government 1666-1694). This work is a vocabulary of four Turkish dialects (Cagatayî, Rumî, Kızılbashî, Rusî = İdil-Ural Turkish) and Mongolian (Kalmakî), which gives comparative short grammar of Eastern and Western Turkish. This work, written using the Abushka dictionary and the Nisab of Nur Muhammed Bêg Kacar Nevayî Han, was the source of the dictionary of Senglah written in the 18th century and *Lügat-ı Etrakiyye* written in the 19th century. According to the information given in the introduction part of the manuscript, the reason for writing the work is to complete the unfinished dictionary of the father of the author. The dictionary writer Mirza Abdul-Celîl Nasîrî, which was recorded in the Senglah manuscript copies, and the author of this work, Mirza Abdul-Cemîl Nasîrî must be the same. As a matter of fact, the examples Senglah writer took from Nasîrî and the matters he criticized overlap with this work. For example, the author of Senglah noted in the Tör entry that Nasîrî did not notice the possessive suffix in the word of Töri, and that he thought it was the actual word. Indeed, in this work, the word "karşı, yukarı" was given to the entry of Töri. Writing the name Abdul-Celîl in the form of Abdul-Cemîl or vice versa is a very likely misspelling.

SG writer mentioned that Nasîrî benefited from AŞ and BL in many places. The only manuscript copy of this work is in Iran (Tehran University Central Library, number 8336). A master's thesis was made on this work at Ankara University in 2010 and is still being studied by the same person as a doctoral thesis: Khaze Shahgoli, Nasser. (2010). 'Abdu'l-Cemîl Bin Muḥammed Rızā e'n-Naşîrî e'ṭ-Ṭūsî Kitâb-ı Türkî (1b-16a and 167a-173b). Unpublished Master's Thesis, Ankara University Institute of Social Sciences, Ankara. This work was published in Iran in 2014: Cevadi, Hüseyin, Floor, Willem, Kaçalın, Mustafa. S. (2014). *Ferheng-i Nasîrî*. Türkî-yi Çağatayî, Rumî, Kızılbaşî, Rusî and Kalmakî and Farsî: Muhammed Rıza and Abdul-Cemîl Nasîrî. Tahran: Kitabhane, Müze ve Merkez-i Esnad-i Meclis-i Şura-yı İslami ve Tebriz: Aydın publications.

In this study, after was given the information about the work, the works done on it and its manuscript copies, was emphasized the mistakes in dictionary. The mistakes in *Ferheng-i Nasîrî* has been tried to be handled under the headings of Wrong materials or interpretations and Substances or interpretations that may be wrong. The mistakes in *Ferheng-i Nasîrî* has been tried to be handled under the headings of Wrong materials or interpretations and Substances or interpretations that may be wrong. There are Inaccuracies or inconsistencies are found in substances or in their interpretations such as Böke (بوکا) “belden yukarı”. The correct meaning: “güreşçi, yiğit, böke”, Tamçı (تامچی) “damlama yeri”. The correct meaning: “damla”, Çöremge (چورمگا) “çekirge”. The correct format: Çevirtke (چورتکا), Hubla/Husla (خوبلا-خوسلا) “çakmak”, Sêrdi (سیردی) “çalı, aşırıldı, sıyırdı, kaptı”. The correct format: Sirmedi (سیرمادی), Qurup (قُروب) “temkin [Ar. yerleştirme, kurma]”. The correct meaning: “kurmuş, düzenlemiş”, Kısşar- (قیسفار) “kısaltmak”. The correct meaning: “kısalmak”, Küymen (کویمان) “bahane, savsaklama”. The correct meaning: “bahane et!, geciktir!, savsakla!” and Muḡaldı (مُونكالدی) “eğildi”. The correct meaning: “bunaldı”. There is a possibility that it may be wrong for substances or their meaning such as Tolğadın (طُولغە دین) “doladın, dolaştırdın, burdun”. The correct format: Tolğadınğ (طولغادینک), Kotanap (قوتاناب) “ay ağılı, ayla”. The correct format: Qotan (قوتان), Kuçaşlanğaç (قوجاشلانغاج) “kucaklaşınca”, Karkusı (قارقوسى) “görünür, belirir (میمايد)”. The correct format: Qarağusı (قاراغوسى) and Yëyütkey (بییوتکای) “barındığım yeri değıştireyim”. The correct format: Yëvütkey (بییوتکای).

